

Methods and Techniques of Persian-Language Satellite Channels in Fueling Unrest. (A Case Study of Iran International's 'Cheshmandaz' Program During the 2022 Protests)

Hamed Ardalani¹ | Mohammad M.Haddadi²

1. Corresponding Author: Scientific Position Farabi University Of Science & Technology, Tehran, Iran
hamedardalani89@gmail.com
2. National Supreme Defense University, Tehran, Iran.

Abstract

This study aims to analyze the methods and strategies employed by the Iran International satellite TV network during the expansion phase of the 2022 unrests in Iran. Triggered by the death of Mahsa Amini, these events evolved into a major national security challenge, largely fueled by structured and widespread media coverage. Adopting a qualitative approach and content analysis method, the research investigates 88 episodes of the network's "Cheshmandaz" program aired between September and December 2022. Findings reveal that Iran International used deliberate psychological warfare techniques such as demonization, labeling, black propaganda, encouragement, repetition, provocation, and instilling hopelessness—to influence the "gray zone" population, delegitimize the Islamic Republic, and amplify perceived institutional failures. Results from MaxQDA coding confirm that these techniques were applied systematically to undermine national cohesion and intensify unrest. The study proposes strategies in the fields of media management, counter-psychological operations, and media literacy promotion as part of a broader cognitive passive defense framework.

Keywords: Iran International, 2022 unrests, media warfare, content analysis, national security, Cheshmandaz program.

Volume info

Vol. 18
Series: 69
Winter 2025
P.P: 215-243

Article Type

Research Paper

Article History

Received:
2025-05-23
Revised:
2025-08-26
Accepted:
2025-08-26
Published:
2025-12-31

ISSN – E-ISSN

ISSN: 2538-1857
E-ISSN: 2645-5250

Cite this Article: Ardalani, Hamed, and Mahdadi, Mohammad. (1404). The methods and techniques of Persian-language satellite networks in spreading unrest (Case study: Iran International Network's Vision Program in the 1401 unrest). Quarterly Journal of Security Horizons, 18(69), 215-243.

Publisher: Imam Hossein University.

© The Author(s).

شیوه و شگردهای شبکه‌های فارسی‌زبان ماهواره‌ای در گسترش ناآرامی‌ها (مورد مطالعه: برنامه چشم‌انداز شبکه‌ی ایران اینترنشنال در ناآرامی‌های ۱۴۰۱)

حامد اردلانی^۱ | محمد محمادی^۲

۱. نویسنده مسئول: کارشناسی ارشد پدافند غیرعامل (گرایش امنیت ملی)، دانشگاه علوم و فنون فارابی، تهران، ایران. hamedardalani89@gmail.com

۲. دکترای حرفه‌ای دفاع ملی، دانشگاه عالی دفاع ملی، تهران، ایران

سال و شماره

سال ۱۸، پیاپی: ۶۹
زمستان ۱۴۰۴
صص: ۲۴۳-۲۱۵

نوع مقاله

مقاله پژوهشی

سابقه مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۳/۰۲
تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۶/۰۴
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۰۴
تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۰/۱۰

شاپا چاپی و الکترونیکی

شاپا چاپی: ۱۸۵۷-۲۵۳۸
الکترونیکی: ۵۲۵۰-۲۶۴۵

چکیده

این پژوهش با هدف تحلیل شیوه‌ها و شگردهای رسانه‌های شبکه ایران اینترنشنال در مرحله گسترش ناآرامی‌های سال ۱۴۰۱ ایران انجام شده است. رویدادهایی که با مرگ خانم مهسا امینی آغاز شد، در اثر پوشش رسانه‌ای گسترده، سازمان‌یافته و هدایت‌شده به یکی از مهم‌ترین چالش‌های امنیتی کشور بدل شد. در این راستا، مقاله حاضر با رویکرد کیفی و به روش تحلیل محتوا، ۸۸ قسمت از برنامه چشم‌انداز این شبکه را در بازه‌ی زمانی شهریور تا آذر ۱۴۰۱ بررسی کرده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که این رسانه با بهره‌گیری از تکنیک‌هایی نظیر اهریمن‌سازی، برجسب‌زنی، سیاه‌نمایی، تشجیع، تکرار، تحریک و القای ناامیدی، تلاش داشته تا با تأثیرگذاری بر اقشار خاکستری، مشروعیت‌زدایی از نظام، و بازنمایی ناکارآمدی نهادها، ناآرامی‌ها را از سطح اعتراض به مرحله گسترش هدایت کند. نتایج حاصل از کدگذاری‌های انجام شده در نرم‌افزار MaxQDA نیز مؤید آن است که تکنیک‌های جنگ رسانه‌ای به‌صورت هدفمند و پرتکرار برای تأثیرگذاری روانی و تضعیف انسجام ملی به کار رفته‌اند. پیشنهادهای پژوهش شامل راهبردهایی در حوزه مدیریت رسانه، مقابله با عملیات روانی و ارتقای سواد رسانه‌ای عمومی در راستای پدافند غیرعامل شناختی است.

کلیدواژه‌ها: ایران اینترنشنال، ناآرامی‌های ۱۴۰۱، جنگ رسانه‌ای، تحلیل محتوا، امنیت ملی، برنامه چشم‌انداز

استناد: اردلانی، حامد، و محمادی، محمد. (۱۴۰۴). شیوه و شگردهای شبکه‌های فارسی‌زبان ماهواره‌ای در گسترش ناآرامی‌ها (مورد مطالعه: برنامه چشم‌انداز شبکه ایران اینترنشنال در ناآرامی‌های ۱۴۰۱). فصلنامه آفاق امنیت، ۱۸(۶۹)، ۲۴۳-۲۱۵.

©
نویسندگان.

ناشر: دانشگاه جام امام حسین (ع).

OPEN ACCESS

مقدمه

رسانه‌ها در عصر جدید، دیگر صرفاً ابزار انتقال پیام نیستند، بلکه به بازیگرانی تعیین‌کننده در میدان سیاست، امنیت و افکار عمومی بدل شده‌اند. در این میان، شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان، با بهره‌گیری از ظرفیت‌های ارتباطی فرامرزی، به شکل گسترده‌ای در تولید و بازنشر پیام‌هایی فعالیت دارند که نه فقط جنبه خبری، بلکه اهداف راهبردی مشخصی را دنبال می‌کنند.

وقایع ناآرام سال ۱۴۰۱ در ایران، از منظر تحلیل رسانه‌ای، نمونه‌ای کم‌نظیر از پیوند بحران اجتماعی با عملیات روانی-رسانه‌ای بود. شبکه‌هایی همچون ایران اینترنشنال با پوشش مستمر و جهت‌دار این وقایع، نه تنها به بازنمایی واقعیت‌ها پرداختند، بلکه با استفاده از تکنیک‌هایی نظیر تحریک احساسات، تفرقه‌افکنی، القای ناامیدی و تخریب مشروعیت حاکمیت، زمینه گسترش دامنه اعتراضات را فراهم آوردند.

از منظر امنیتی، چنین عملکردی را می‌توان در چارچوب جنگ رسانه‌ای ارزیابی کرد؛ جایی که رسانه نه فقط راوی ماجرا، بلکه بازیگری فعال و هدفمند در تولید بحران است. اهمیت این مسئله زمانی دوچندان می‌شود که بدانیم مخاطبان این شبکه‌ها، عمدتاً اقشار خاکستری جامعه هستند؛ اقشاری که نقش کلیدی در تعادل یا برهم‌زدن نظم اجتماعی ایفا می‌کنند.

با توجه به این واقعیت، پژوهش حاضر با تمرکز بر برنامه چشم‌انداز شبکه ایران اینترنشنال، در بازه زمانی شهریور تا آذرماه ۱۴۰۱، در پی تحلیل شیوه‌ها و شگردهایی است که این شبکه برای تسری ناآرامی‌ها به کار گرفته است. سؤال اصلی پژوهش آن است که:

کدام مؤلفه‌های رسانه‌ای و تکنیک‌های جنگ روانی توسط این شبکه در مرحله گسترش ناآرامی‌ها مورد استفاده قرار گرفته است و چه نسبتی با امنیت ملی دارند؟

هدف، واکاوی علمی شیوه‌های تأثیرگذاری رسانه‌ای در بستر بحران است تا از طریق آن، راهبردهایی برای تقویت ایمنی روانی و مقابله با جنگ ترکیبی رسانه‌ای علیه جمهوری اسلامی ایران ارائه شود.

از این‌رو بهره‌برداری از نتایج این تحقیق منافی به شرح زیر دارد:

- شناخت سازوکار رسانه‌ای و زوایای آشکار و پنهان سیاست خبری و جهت‌گیری‌های شبکه‌ی تلویزیون ماهواره‌ای «ایران اینترنشنال» علیه جمهوری اسلامی ایران ضرورتی

اجتناب‌ناپذیر است؛ تا سپهر رسانه‌ای کشور در قبال اهداف و شگرد آن‌ها رویکردی پیش‌دستانه اتخاذ، و بتواند راهکارهایی را در قبال تهدیدهای ناشی از عملکرد رسانه‌های غربی داشته باشد؛

- آگاهی‌بخشی به جامعه نسبت به اهداف ضدایرانی این شبکه و تأثیرگذاری بر کاهش مخاطبین آن؛
- شناسایی نقاط ضعف و آسیب‌پذیری شبکه‌ی ایران‌اینترنشنال باهدف اتخاذ راهکارهای مقابله‌ای؛
- شناسایی نقاط ضعف و آسیب‌های رسانه‌ی ملی ج.ا. ایران و اتخاذ راهکار مدیریتی مؤثر و هدایت حوزه‌ی تولید و پخش محتواهای رسانه‌ای مؤثر، توسط رسانه‌ی ملی و سایر رسانه‌های هم‌سو؛
- شناخت مصادیق عملی شگردهای جنگ رسانه‌ای و شیوه و شگردهای ضدامنیتی شبکه‌ی ایران‌اینترنشنال، در راستای انجام اقدامات پیش‌دستانه‌ی ضدبراندازانه و ضدخرابکارانه و تضعیف کارایی این شبکه، به‌عنوان «اهرم براندازانه‌ی دشمن» توسط سازمان‌های اطلاعاتی و امنیتی.

و از سوی دیگر عدم بهره‌برداری از نتایج این پژوهش ضررهایی به شرح زیر به دنبال دارد:

- در صورت عدم انجام این پژوهش و احصاء نگردیدن تکنیک‌ها و روش‌های جنگ رسانه‌ای دشمن، نظام جمهوری اسلامی ایران در جنگ شناختی و هیبریدی با مشکلات بسیار غامض و غافلگیرانه مواجه خواهد شد که هزینه‌های زیادی را برای مقابله و کنترل پرداخت خواهد نمود.
- تداوم روند افزایشی گرایش مردم به شبکه‌ی ایران‌اینترنشنال به‌دلیل نداشتن آگاهی نسبت به ماهیت حقیقی این شبکه که سبب تداوم انتشار اطلاعات ناصحیح، تضعیف اعتماد عمومی نسبت به نظام، افزایش مقبولیت عام و تأثیر شبکه خواهد شد؛
- فریب افکار عمومی و تضعیف امنیت عمومی از طریق تشدید اعتمادزدایی و حرکت به سمت نافرمانی مدنی و افزایش اقدامات مخاطره‌آمیز و ضدامنیتی در جامعه، هم‌چون درگیری مردم با عناصر انتظامی و امنیتی؛

- تداوم جنگ رسانه‌ای شبکه‌ی ایران‌اینترنشنال علیه جامعه‌ی ایرانی و در نتیجه، تشدید خودباختگی و مقهور دشمن شدن؛
تبدیل شدن افکار، عقاید و رفتار مردم به سلاح علیه امنیت عمومی و مخاطرات بعدی مرتبط به آن.

ادبیات نظری

امنیت^۱

واژه‌ی امنیت در لغت‌نامه‌های فارسی به معنی در امان بودن، ایمنی، آرامش و آسودگی به کار رفته و کلمه امن به معنی بی‌بیم شدن، بی‌ترس، اطمینان، آسایش، آرامش قلب و ضدخوف آمده است. (عمید، ۱۳۷۵: ۵۶)

تا دهه‌ی ۱۸۸۰ تعریف جامع و کاملی از امنیت ارائه نشده بود و بعد از آن به تدریج تعاریف کامل شد. چنان‌چه «هافمن^۲» معتقد است در قرن هفدهم میلادی با شکل‌گیری دولت ملی و تمایل آن به بقاء، مفهوم امنیت ملی نیز مطرح شد. اما «رابرت ماندل^۳» معتقد است این واژه فقط در قرن بیستم خصوصاً بعد از جنگ جهانی دوم متداول شده است. اما آنچه مسلم است این که امنیت ملی به دنبال تولد دولت-ملت‌ها مطرح شده و ریشه‌ی آن به تولد دولت مدرن در قرن هفدهم میلادی بازمی‌گردد. (عصاریان نژاد، ۱۳۸۱: ۴)

ابعاد امنیت ملی

- امنیت ملی به‌عنوان مفهومی چندبعدی، شامل جنبه‌های مختلفی است که هر کدام نقش مهمی در حفظ ثبات و اقتدار یک کشور ایفا می‌کنند. ابعاد اصلی امنیت ملی عبارت‌اند از:
- ❖ امنیت نظامی: شامل حفاظت از تمامیت ارضی کشور در برابر تهدیدات خارجی و داخلی، تجهیز نیروهای مسلح و توان بازدارندگی.
 - ❖ امنیت سیاسی: تمرکز بر ثبات نظام حکومتی، مشروعیت دولت و توانایی آن در مدیریت چالش‌های سیاسی داخلی و خارجی.

1 Security
2 Stanley Haffmann
3 Robert Mondel

- ❖ امنیت اقتصادی: تأمین منابع مالی پایدار، مقابله با تهدیدات اقتصادی مانند تحریم‌ها و بحران‌های مالی، و تضمین توسعه پایدار.
- ❖ امنیت اجتماعی: شامل ایجاد همبستگی ملی، کاهش نابرابری‌های اجتماعی و مدیریت بحران‌های اجتماعی مانند شورش‌ها و نارضایتی‌های عمومی.
- ❖ امنیت فرهنگی: حفظ هویت ملی، مقابله با تهاجم فرهنگی و ترویج ارزش‌های بومی و دینی در برابر نفوذ فرهنگ‌های بیگانه.
- ❖ امنیت زیست‌محیطی: مدیریت منابع طبیعی، کنترل آلودگی‌ها و مقابله با تغییرات اقلیمی که می‌تواند تهدیدی برای امنیت ملی باشند.

ناآرامی^۱

ناآرامی مدنی که به‌عنوان آشفتگی مدنی، ناهنجاری مدنی یا ناآرامی اجتماعی نیز شناخته می‌شود، وضعیتی است که از یک اقدام توده‌ای نافرمانی مدنی (مانند تظاهرات، شورش، اعتصاب، یا تجمع غیرقانونی) ناشی می‌شود که در آن مجریان قانونی در حفظ اقتدار خود با مشکل مواجه هستند. (راهنمای میدانی ارتش ایالات متحده آمریکا، ۲۰۱۸: ۱۹-۱۵) ناآرامی در قالب آشوب^۲، اعتراض^۳ و... یکی از پدیده‌های رایج در جوامع انسانی است. اما گاهی سطح و عمق این پدیده، شگفتی‌ساز است و می‌تواند موجب تأثیرگذاری عمیق در اجتماعات انسانی، جوامع و کشورها شود. (صفایی و همکاران، ۱۴۰۱: ۷)

گسترش ناآرامی^۴

واژه‌ی «گسترش» در زبان فارسی به معانی مختلفی به کار می‌رود، از جمله آن‌ها می‌توان به توسعه، بسط، پهن شدن و افزایش اشاره کرد. (عمید، ۱۳۷۵: ۴۲۹) در پژوهش حاضر، منظور از گسترش، مجموعه تاکتیک‌ها و شگردهای جنگ رسانه‌ای به عمل آمده از سوی شبکه‌ی ایران-اینترنشنال در راستای توسعه‌ی ناآرامی‌های سال ۱۴۰۱ ایران است.

1 Unrest

2 Turmoil

3 Confusion

4 Escalation OF unrest

در این مرحله، ناآرامی از یک گروه یا منطقه کوچک به گروه‌ها و مناطق گسترده‌تر تسری پیدا می‌کند. در این روند، ارتباطات اجتماعی و رسانه‌ها نقش بسیار مهمی ایفا می‌کنند. افزایش مشارکت کنندگان و ایجاد اتحادهای جدید از ویژگی‌های این مرحله است. (Tilly, 2006: 112)

رسانه^۱

رسانه به مجموعه‌ای از ابزارها و فناوری‌ها اطلاق می‌شود که برای انتقال اطلاعات، اخبار، سرگرمی و محتوا به مخاطبان استفاده می‌شود. این ابزارها می‌توانند شامل رسانه‌های جمعی مانند تلویزیون، رادیو، روزنامه‌ها و مجلات، همچنین رسانه‌های دیجیتال و اینترنتی مانند وب‌سایت‌ها، شبکه‌های اجتماعی و اپلیکیشن‌های موبایل باشند. (McQuail, 2010: 14)

کارکرد رسانه‌ها و هژمونی رسانه‌ای غرب

هرچند کارکرد اولیه‌ی رسانه‌ها اطلاع‌رسانی است و باید بر مبنای حقوق و آزادی برای مردم اطلاع‌رسانی کنند، اما در خیلی مواقع به‌جای اطلاع‌رسانی شفاف، خوراک خبری به‌صورت دیگری به‌دست جهان سوم می‌رسد. علت اصلی آن هم این است که نیت و مکنونات صاحبان قدرت، شکل‌دهنده‌ی اخبار و رسانه‌ها است. چهار خبرگزاری مهم جهان، فرانس پرس، یونایتد پرس، آسوشیتد پرس و رویترز، ۹۰ درصد اخبار و رویدادها و تحلیل‌ها را در دست دارند که به‌نوعی در اختیار رابرت مردوخ از باند چهار میلیاردی است. این رسانه‌ها به‌گونه‌ای عمل می‌کنند که کشتار مردم عراق توسط آمریکا را در راستای آزادی قلمداد می‌کنند یا کمک انسان دوستانه‌ی ایران اسلامی به فلسطین به‌عنوان تروریسم و... تلقی می‌شود و همه نیز آن را باور می‌کنند! در دنیای فناوری‌های نوین ارتباطی-اطلاعاتی حاضر، رسانه‌ها حاکمیت تصاویر را در اذهان شکل می‌دهند و به تعبیر بودریا: «غیرواقعی جای واقعیت می‌نشیند و واقعیت کنار زده می‌شود». این کار حتی در حوزه‌ی اطلاعات علمی هم روی می‌دهد و اطلاعات کانالیزه، جهت‌دار و گزینشی و در مواردی بی‌خاصیت تحویل کشورهای جهان سوم می‌شود. اساساً هژمونی فرهنگی غرب بر مباحث علمی مبتنی است و برای خود برتری علمی قائل هستند و بر همین اساس هژمونی فرهنگی نیز شکل می‌گیرد. (کیقبادی، ۱۳۹۸: ۱۳۸)

مالکیت و انحصار رسانه‌ای

تسلط بر رسانه‌ها به‌ویژه رسانه‌های نوین، همواره به‌مثابه یک راهبرد اصلی و اساسی در استراتژی غرب، خصوصاً آمریکا مطرح بوده است. این استراتژی طی سالیان گذشته و هم‌اکنون از طریق مالکیت و انحصار رسانه‌ای پی‌گیری شده‌است. این موضوع را که غرب چگونه هژمونی و سلطه‌ی خود را بر جهان تحکیم و جاری می‌کند، باید در امپریالیسم فرهنگی^۱ و رسانه‌ای جستجو کرد؛ اما این مسئله را که امپریالیسم فرهنگی و رسانه‌ای چگونه عمل کرده است باید در نامتوازن بودن جریان اطلاعات و اخبار و یا دقیق‌تر جریان یک‌سویه‌ی اطلاعات غرب جستجو کرد و به‌همین علت، غرب برای کنترل و انحصار بر رسانه‌ها و جریان تولید و انتشار اطلاعات و اخبار تلاش می‌کند. امروز پنجاه شرکت بزرگ، بخش اعظم تیراژ روزنامه و بخش اعظم فروش و مخاطبان مجلات، رسانه‌های صوتی و تصویری، کتاب‌ها و فیلم‌های سینمایی را در مالکیت خود دارند که می‌توان پنجاه مرد و زنی را که در رأس این شرکت‌ها قرار دارند در یک اتاق بزرگ جای داد. این عده یک وزارتخانه‌ی خصوصی جدید از اطلاعات و فرهنگ را تشکیل می‌دهند. وابستگی غالب رسانه‌های آمریکا به صهیونیست‌ها در رفتار خبری و اطلاع‌رسانی این رسانه‌ها مشهود است. بررسی مالکان رسانه‌ها نشان می‌دهد که بیشتر رسانه‌های آمریکا در اختیار صهیونیست‌هاست. (ساری، ۱۳۸۸: ۴۴)

امپریالیسم رسانه‌ای^۲

تقریباً کلیه‌ی تحقیقات در مورد جریان تولید و انتشار اطلاعات و اخبار، نشان دهنده‌ی آن است که جریان بین‌المللی خبری و رسانه‌ای زیر سلطه‌ی معدودی از کشورهای غربی و آژانس‌های خبری و غول‌های رسانه‌ای آنان است. (کیونگ‌مو، ۱۳۸۴: ۸)

تمامی شبکه‌های تلویزیونی ماهواره‌ای و کابلی آمریکا تقریباً به وسیله‌ی شش غول رسانه‌ای اداره می‌شوند و با توجه به این که این رسانه‌های آمریکایی مخاطبان زیادی در سراسر جهان دارند و در واقع تمامی اخبار اطلاعات و برنامه‌های سرگرم‌کننده‌ی مردم جهان از طریق این رسانه‌های انحصاری تأمین می‌شود، می‌توان اذعان داشت که این غول‌های رسانه‌ای بر تمامی جهان مسلط هستند. شش ابر رسانه‌ی آمریکایی، جریان اصلی رسانه‌ها در جهان را در دست دارند و هدف اولیه‌ی آن‌ها نیز سلطه‌جویی سیاسی - اقتصادی است و نه اطلاع‌رسانی. این ابر رسانه‌ها که هر کدام

1 Cultural imperialism

2 Media imperialism

دارای شبکه‌های رادیویی، تلویزیونی، ماهواره‌ای و... هستند به اشکال گوناگون تحت سلطه‌ی صهیونیست‌ها قرار دارند و در جهت پیشبرد اهداف صهیونیسم فعالیت می‌کنند. (جوانی، ۱۳۹۸: ۲۸۷)

با وجود ده‌ها شبکه‌ی فارسی‌زبان که همه روایت‌هایی مبتنی بر ایده‌های مسلط غرب از همه چیز، اعم از خبر تا تفریح و سرگرمی و سبک زندگی ارائه می‌دهند، یک محاصره‌ی رسانه‌ای و خبری برای ما ایجاد کرده است و تلاش می‌کند تا به انسان ایرانی بگوید که درباره‌ی چه چیزهایی باید بیندیشد و چگونه در مورد آن‌ها قضاوت کند. (همان: ۲۲)

این همان «امپریالیسم رسانه‌ای» و یا کامل‌تر، «امپریالیسم انحصار رسانه‌ای» است. امپریالیسم رسانه‌ای در واقع انتقال جهان‌بینی یک ملت یا کشور از طریق رسانه‌هاست. (مک کوئین، ۱۳۸۴: ۳۶۳)

جنگ رسانه‌ای

کالینز، تئوریسین دانشگاه ملی جنگ آمریکا، جنگ رسانه‌ای را عبارت از «استفاده‌ی طراحی شده از تبلیغات و ابزارهای مربوط به آن، برای نفوذ در مختصات فکری دشمن با توسل به شیوه‌هایی که موجب پیشرفت مقاصد امنیت ملی مجری می‌شود»، می‌داند. ارتش ایالات متحده‌ی آمریکا در آیین رزمی خود، جنگ رسانه‌ای را بدین صورت تعریف نموده است: «جنگ رسانه‌ای، استفاده‌ی دقیق و طراحی شده از تبلیغات و ابزارهای مربوط به آن به منظور تأثیرگذاری بر عقاید، سیاست، احساسات، تمایلات، رفتار و مختصات فکری دشمن، با توسل به شیوه‌هایی که موجب پیشرفت مقاصد امنیت ملی می‌شود». (گروه مؤلفین مر.آ. شهید صیاد شیرازی، ۱۳۸۷: ۳۵)

هدف جنگ رسانه‌ای، اگرچه در نهایت تغییر کارکرد و عملکرد دولت‌ها است، اما به‌طور ملموسی به جای هدف قرار دادن مستقیم دولت‌ها، ملت‌ها را هدف بمباران خود قرار می‌دهد. (آزادی‌خواه ۱۳۸۸: ۱۲۸)

جنگ رسانه‌ای به کارکردهای مختلفی اشاره دارد که در آن رسانه‌ها به عنوان ابزاری برای تأثیرگذاری بر افکار عمومی و شکل‌دهی به روایت‌ها در زمان بحران یا درگیری‌ها عمل می‌کنند.

شبکه‌های تلویزیونی فارسی‌زبان ماهواره‌ای

منظور از تلویزیون‌های فارسی‌زبان، شبکه‌های تلویزیونی هستند که کلیه‌ی محتوای آن‌ها به زبان فارسی پخش می‌شوند. این شبکه‌ها روی دو ماهواره‌ی تله‌استار ۱۲ و هات‌برد قرار دارند. شبکه‌های روی ماهوره هات‌برد بیشتر غیرسیاسی محسوب می‌شوند و شبکه‌های فارسی‌زبان جمهوری اسلامی ایران مانند: جام جم، العالم، پرس تی وی و... نیز روی آن فعال هستند. (حیسان، ۱۳۹۱: ۱۱۲)

نقش رسانه‌ها در گسترش ناآرامی‌ها

رسانه‌ها به عنوان ابزارهای قدرتمند برای انتقال اطلاعات و شکل‌دهی به افکار عمومی، می‌توانند تأثیرات مثبت و منفی بر ناآرامی‌ها داشته باشند.

از یک سو، رسانه‌ها می‌توانند به عنوان کاتالیزورهایی برای ناآرامی عمل کنند. به عنوان مثال، پوشش خبری گسترده و تحریک‌آمیز از یک رویداد خاص می‌تواند احساسات عمومی را برانگیخته و به افزایش تنش‌ها منجر شود. در این زمینه، تحقیقات نشان داده‌اند که رسانه‌های اجتماعی به ویژه در تسریع انتشار اطلاعات و سازماندهی اعتراضات نقش مهمی ایفا می‌کنند. (Boulianne, 2015: 524-538)

از سوی دیگر، رسانه‌ها می‌توانند به عنوان ابزارهایی برای آگاهی‌بخشی و آموزش عمومی عمل کنند. در شرایطی که ناآرامی‌ها ناشی از نابرابری‌ها و بی‌عدالتی‌ها هستند، رسانه‌ها می‌توانند با پوشش اخبار مربوط به این مسائل، توجه عمومی را جلب کرده و به تغییرات اجتماعی کمک کنند. (McLeod & Hertog, 1999: 3-25)

به طور کلی، نقش رسانه در گسترش ناآرامی‌ها به نوع پوشش خبری، نحوه‌ی ارائه‌ی اطلاعات و همچنین واکنش‌های عمومی بستگی دارد؛ بنابراین، رسانه‌ها می‌توانند هم به عنوان عامل تحریک‌کننده و هم به عنوان عامل آرامش‌دهنده عمل کنند.

نقش شبکه‌های تلویزیونی ماهواره‌ای در ناآرامی‌های ایران

در چند سال اخیر، جامعه‌ی ایران شاهد وقوع ده‌ها حادثه‌ی کوچک و بزرگ بوده است که همواره با بازتاب گسترده در رسانه‌ها، افکار عمومی را متأثر ساخته و حتی به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم، تهدیدی برای امنیت ملی بوده‌اند. از میان این وقایع می‌توان به انتخابات هفتمین دوره‌ی ریاست‌جمهوری، ناامنی‌های خوزستان و آذربایجان و حادثه‌ی کوی دانشگاه تهران، [ناآرامی‌های

سال‌های ۱۳۸۸، ۱۳۹۶، ۱۳۹۸ و ۱۴۰۱] اشاره نمود که بنابر عللی همچون: آثار و پیامدهای گسترده، تداوم زمانی، جلب بیش از اندازه‌ی افکار عمومی و تهدید امنیت ملی، بیش از سایر موارد مورد توجه قرار گرفته‌اند. در این حوادث، شبکه‌های ماهواره‌ای تلاش به عمل آوردند تا با ایجاد ناامنی تحرکات ضد امنیتی را در ایران دامن بزنند. مدیران و مجریان این شبکه‌ها تلاش نمودند با تحریک اقشار و اقوام مختلف نظیر: دانشجویان، کارگران، معلمان، گُردها، آذری‌ها، اعراب، بلوچ‌ها و... حرکت‌ها و آشوب‌های گفته شده را اقدامی نظیر انتفاضه نشان دهند. این شبکه‌ها با به خطر انداختن تمامیت ارضی ج.ا. ایران، به تحرکات قومی دامن زده و به‌ویژه بر مناطق فقیرنشین و حواشی مرزها که محرومیت‌های اجتماعی بیشتر است، تمرکز نموده و ضمن هدایت آشوبگران، ارتباط آنان با یکدیگر را برقرار می‌ساختند. (حبیبیان، ۱۳۹۱: ۱۲۸)

شبکه‌ی تلویزیونی ماهواره‌ای ایران اینترنشنال^۱

محمد بن سلمان در ۱۲ اردیبهشت ۱۳۹۷ گفت: «هدف اصلی نظام ایران اسلامی رسیدن به قله مسلمانان است. ما منتظر نمی‌مانیم که عربستان میدان جنگ شود، بلکه تلاش می‌کنیم نبرد را به درون ایران بکشانیم». دو هفته بعد از اظهار نظر فوق، شبکه ایران اینترنشنال در تاریخ ۲۹ اردیبهشت ۱۳۹۶، از ۷ شب (به وقت تهران)، در آستانه‌ی انتخابات ریاست‌جمهوری در ایران، پخش برنامه‌های خود را از طریق چند ماهواره، فعالیت خود را به صورت زنده آغاز کرد. این شبکه جزئی ضروری از برنامه‌ی محمدبن سلمان در اتخاذ رویکردی خصومت‌ورزانه علیه ایران است. امتیاز شبکه‌ی ایران اینترنشنال متعلق به یک شرکت فراملی به نام Global Media Circulating است که عادل عبدالکریم اهل عربستان، مالک آن و سرمایه‌گذاران این شبکه، تبعه‌ی عربستان سعودی هستند. مسأله‌ی بودجه‌ی این شبکه از ابتدا محل تأمل بوده است. روزنامه‌ی گاردین بر این مسأله تصریح دارد که بودجه‌ی این شبکه رقمی بالغ بر ۲۵۰ میلیون دلار است که توسط دربار عربستان سعودی تأمین شده است و حداقل تا پنج سال نیازی به تأمین اعتبار مجدد ندارد. با توجه به اینکه در این شبکه‌ی ماهواره‌ای به ظاهر خصوصی، هیچ تبلیغات و فعالیت اقتصادی صورت نمی‌گیرد، کاملاً هویدا است که اهداف سیاسی دنبال می‌شود. (برخی، ۱۳۹۹: ۴۷-)

(۱۶)

از زمان تأسیس، ایران اینترنشنال به دلیل رویکرد انتقادی خود نسبت به حکومت ایران و پوشش گسترده‌ای که از ناآرامی‌ها و مسائل اجتماعی ارائه می‌دهد، مورد توجه قرار گرفته است. این شبکه به ویژه در زمان اعتراضات سراسری ۱۴۰۱ ایران، نقش مهمی در اطلاع‌رسانی و تحلیل وضعیت ایفا کرد و به عنوان یک منبع خبری معتبر برای بسیاری از ایرانیان و ناظران بین‌المللی شناخته شد. (Mansell, 2020: 53)

ایران اینترنشنال همچنین به دلیل استفاده از شبکه‌های اجتماعی و پلتفرم‌های دیجیتال، توانسته است به سرعت به مخاطبان خود دسترسی پیدا کند و با ایجاد فضایی برای گفت‌وگو و تبادل نظر، به تقویت آگاهی عمومی کمک کند. (Smith, 2021: 33)

پیشینه پژوهش

برخی از جدیدترین پیشینه‌های مرتبط با موضوع مقاله به شرح زیر آورده شده است:

جدول شماره ۱: پیشینه پژوهش

ردیف	نویسنده / نویسندگان (سال پژوهش)	عنوان پژوهش	مهم‌ترین یافته‌ها و نتایج مرتبط با پژوهش
۱	بهرخ گنجی، علیرضا پورجعفری و آرزو یارکه- سلخوری (۱۴۰۱)	تحلیل گفتمان اخبار ایران اینترنشنال درباره‌ی اغتشاشات پاییز سال ۱۴۰۱	رسانه‌ی فارسی‌زبان ایران اینترنشنال از گفتمان‌هایی برانگیزاننده برای بازنمایی بهتر خود از حوادث و رویدادها و فنون خبری متفاوتی استفاده می‌کند که متأسفانه در همین قدرت گفتمانی، این رسانه به پایگاه خبری مرجع بدل شده است. با استناد به یافته‌ها می‌توان گفت که اگر دال مرکزی گفتمان خبر رسانه‌ی ایران اینترنشنال را «مرگ مهسا امینی ناشی از حجاب اجباری» در نظر بگیریم، عناصری از جمله: حجاب اجباری، خشونت پلیس، نبود آزادی و عدالت، نقض حقوق بشر، و نارضایتی عموم مردم حول این مرکز قرار می‌گیرد.

جدول شماره ۱: پیشینه پژوهش

ردیف	نویسنده / نویسندگان (سال پژوهش)	عنوان پژوهش	مهم‌ترین یافته‌ها و نتایج مرتبط با پژوهش
			<p>بنابراین نتایج، باید بر این دیدگاه تأکید نمود که سیاست رسانه‌ای شده، سیاستی است که استقلال خود را از دست داده و بازیگران، رویدادها و گفتمان‌های سیاسی خود را می‌طلبند. در جوامع معاصر، مردم اساساً از طریق رسانه‌ها، به‌خصوص تلویزیون و اینترنت اطلاعات کسب می‌کنند و عقیده و دیدگاه سیاسی خود را شکل می‌دهند. بدیهی است که این رسانه‌ها بیشتر، نقطه‌ی توجهات خبری خارج-نشینان شده‌اند تا به تبع آن، گفتمان‌های خبری هر رسانه را که منبعث از نظام سیاسی و ایدئولوژیک آن است، بسازند.</p>
۲	سلمان صادقی‌زاده (۱۴۰۱)	تحلیل جامعه‌شناختی ناآرامی‌های شهریور و مهر ۱۴۰۱	<p>از داده‌کاوی اطلاعات در فضای مجازی و مشاهده‌ی رفتارهای اجتماعی در فضای واقعی می‌توان دریافت که مرگ خانم مهسا امینی جامعه‌ی ایران را سوگواری کرده است. این سوگواری با دو مطالبه‌ی اجتماعی مهم همراه شده است: نخست مطالبه‌ی ساختاری و دوم مطالبه‌ی حقوقی؛ جنبه‌ی ساختاری این مطالبه به تقاضای اجتماعی گسترده برای اصلاح قوانین موجود باز می‌گردد؛ به‌نحوی که قوانین بتوانند بیش از پیش از کرامت و شأن زن ایرانی پاسداری کنند. در واقع مطالبه‌ی نخست مطالبه‌ای است که در پی اصلاح ساختارهای موجود شکل می‌گیرد.</p>

جدول شماره ۱: پیشینه پژوهش

مهم‌ترین یافته‌ها و نتایج مرتبط با پژوهش	عنوان پژوهش	نویسنده / نویسندگان (سال پژوهش)	ردیف
<p>جنبه‌ی حقوقی این مطالبه نیز به برخورد با بسترهای آسیب‌زا باز می‌گردد، به نحوی که ضمن ترمیم رویه‌های قضایی، هرگونه تخطی، با پاسخ‌گویی در پیشگاه قانون همراه باشد. ناآرامی‌های شهرپور و مهر ۱۴۰۱ با آثار و پیامدهای ناخوشایند بسیاری همراه بود و از جهات مختلف به جامعه‌ی ایرانی صدماتی وارد کرد. اما این پدیده روی دیگری نیز داشت؛ و رای همه-ی پیامدهای اجتماعی منفی و سلبی رویدادهای اخیر، می‌توان پیامدهای اجتماعی مثبت و ایجابی مهمی را نیز برشمرد، پیامدهایی که با التیام‌بخشی به سه ابرشکاف اجتماعی جامعه‌ی ایرانی یعنی شکاف نسلی، شکاف قومی و شکاف جنسیتی به افزایش سرمایه‌های اجتماعی انجامید و از این طریق توان اجتماعی را افزایش داد. افزایش توان اجتماعی جامعه‌ی ایرانی با نوعی دگرگونی یا دگردیسی در صورت‌بندی نظام اجتماعی ایران معاصر همراه بوده است.</p> <ul style="list-style-type: none"> • از شکاف نسلی به پیوند نسلی؛ • ترمیم شکاف جنسیتی و تقویت همبستگی اجتماعی؛ • ترمیم شکاف‌های قومی و تقویت اتحاد ملی؛ • شکل‌گیری خودآگاهی جمعی 			

جدول شماره ۱: پیشینه پژوهش

ردیف	نویسنده / نویسندگان (سال پژوهش)	عنوان پژوهش	مهم‌ترین یافته‌ها و نتایج مرتبط با پژوهش
۳	محمد رهبری (۱۴۰۱)	تحلیل ریشه‌های اعتراضات تابستان و پاییز ۱۴۰۱ بر اساس اطلس جغرافیایی اعتراضات	و تقویت سرمایه‌ی اجتماعی. کاهش درآمدهای مردم و ریزش طبقه‌ی متوسط و افزایش جمعیت فقیر طی سال-های منتهی به اعتراضات ۱۴۰۱ منجر به شکل‌گیری نوعی محرومیت نسبی از نوع کاهشی شده است. شرایط اقتصادی و مؤلفه‌ی محرومیت نسبی نزولی را بی‌شک باید در شکل‌گیری اعتراضات ۱۴۰۱ لحاظ کرد. اما برابر تحلیل اعتراضات ۱۴۰۱ بر اساس اطلس جغرافیایی، در محروم‌ترین استان‌های ایران (ایلام، خراسان شمالی، خراسان جنوبی و...) کم‌ترین میزان اعتراضات رخ داده است؛ این امر نشان می‌دهد اعتراضات را نباید صرفاً به عوامل اقتصادی و محرومیت‌های ناشی از آن تقلیل داد. با توجه به ماهیت جنبش «زن، زندگی، آزادی» و شهرها و استان‌های درگیر در آن، باید عوامل اقتصادی و فرهنگی و دغدغه‌ی سبک زندگی را به-عنوان عوامل محرک اعتراضات در کنار هم دید. در تحلیل و تبیین علل این اعتراضات باید نوعی ناامیدی سیاسی که منجر به مشروعیت‌بخشی به اعتراض خیابانی شده است را نیز مدنظر داشت.

تحلیل محتوای برنامه‌های شبکه‌ی ایران اینترنشنال به‌عنوان یکی از عوامل جنگ رسانه‌ای مؤثر در گسترش ناآرامی‌های سال ۱۴۰۱ ایران، به‌عنوان ارزش افزوده‌ی این پژوهش است.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نوع توسعه‌ای و کاربردی است و به روش تحلیل محتوا انجام شده است. تحلیل محتوا، یعنی بررسی عمیق داده‌های جمع‌آوری شده که در تمامی علوم انسانی حتی در ادبیات نیز کاربرد داشته، می‌تواند رابطه‌ی متغیرها و شبکه‌ی ارتباطات را نه در سطح بلکه در عمق مشاهده و بررسی کند. (باردن، ۱۳۷۵: ۲۶)

تحلیل محتوا، روشی سیستماتیک برای بررسی و اندازه‌گیری ویژگی‌های خاص داده‌ها است. این روش به پژوهشگران امکان می‌دهد تا الگوها و روندهای قابل‌اندازه‌گیری را در متون، تصاویر و دیگر اشکال داده‌ها شناسایی کنند. از مزایای این روش می‌توان به قابلیت تکرارپذیری، تحلیل داده‌های بزرگ و ارائه‌ی نتایج عددی اشاره کرد. همچنین، تحلیل محتوای کمی می‌تواند به شناسایی روابط بین متغیرها و آزمون فرضیات کمک کند. (Neuendorf, 2017: 36)

در این مقاله، تعداد ۸۸ قسمت برنامه‌ی تحلیلی و گفتگومحور «چشم‌انداز» که از تاریخ ۱۴۰۱/۰۶/۰۱ تا ۱۴۰۱/۰۹/۳۰ از شبکه‌ی ماهواره‌ای ایران اینترنشنال پخش شده، به‌عنوان جامعه‌ی آماری و حجم نمونه‌ی تمام شمار این پژوهش محسوب گردیده، مورد بررسی و تحلیل محتوا قرار گرفته است.

روایی یا اعتبار در این پژوهش به معنای صحت و دقت ابزار و روش‌های مورد استفاده برای تحلیل محتوای برنامه‌ی «چشم‌انداز» شبکه‌ی ایران اینترنشنال است. برای اطمینان از روایی، اقدامات زیر انجام شده است:

روایی محتوا^۱: ابزار گردآوری و تحلیل داده‌ها با توجه به اهداف پژوهش و مرور پیشینه‌ی مطالعات مشابه طراحی شده‌اند. همچنین، از نظرات اساتید و صاحب‌نظران برای تطابق ابزارها با مفاهیم مورد بررسی استفاده شده است.

روایی سازه^۲: مفاهیم کلیدی به‌صورت دقیق تعریف و بر اساس نظریه‌های معتبر در حوزه‌ی امنیت و رسانه تحلیل شده‌اند.

-
- 1 Content Validity
 - 2 Construct Validity

روایی ظاهری^۱: ابزارها و روش‌های پژوهش از نظر ظاهری و منطقی توسط کارشناسان تأیید شده‌اند تا اطمینان حاصل شود که پرسش‌ها و روش‌ها به‌خوبی مفاهیم موردنظر را پوشش می‌دهند.

اخذ نظر خبرگان: در فرآیند کدگذاری باز و محوری، از متخصصان حوزه‌ی رسانه و امنیت درخواست نظر شد تا دقت در تعریف و دسته‌بندی کدها و مقوله‌ها تضمین شود. پایایی یا قابلیت اطمینان به‌معنای ثبات و تکرارپذیری نتایج پژوهش در صورت استفاده مجدد از همان روش‌ها و ابزارها است. برای اطمینان از پایایی پژوهش، موارد زیر مدنظر قرار گرفته است:

۱. استفاده از نرم‌افزارهای تخصصی: برای اطمینان از دقت و نظم در تحلیل داده‌ها، از نرم‌افزار تحلیل MaxQDA استفاده شده که به کاهش خطاهای انسانی کمک کرده است.

۲. اخذ بازخورد از خبرگان: نتایج کدگذاری و مقوله‌بندی‌ها برای بررسی پایایی به متخصصان حوزه‌ی رسانه و امنیت ارائه شده و بازخوردهای آن‌ها در جهت بهبود و اطمینان از تکرارپذیری نتایج اعمال گردید، که رویکرد علمی پژوهش را تقویت کرده و به آن اعتبار بیشتری بخشیده است.

۳. پایایی درون^۲: روابط بین مقوله‌های استخراج‌شده بررسی شده و انسجام آن‌ها در چارچوب نظری پژوهش تأیید شده است.

۴. آزمون تکرارپذیری^۳: بخشی از داده‌ها چندین بار توسط محقق، کدگذاری شده و نتایج مشابهی به‌دست آمده است.

۵. پایایی بین کدگذاران^۴: تحلیل داده‌ها توسط دو کدگذار مجزا انجام شد و میزان توافق بین آن‌ها از طریق شاخص هالستی بررسی و با کسب عدد ۰/۷ به‌عنوان ضریب پایایی هالستی، پایایی پژوهش تأیید گردید.

-
- 1 Face Validity
 - 2 Internal Consistency
 - 3 Test-Retest
 4. Inter-Coder Reliability

سؤالات پژوهش

شبکه‌های فارسی‌زبان ماهواره‌ای در گسترش ناآرامی‌های سال ۱۴۰۱ از طریق چه شیوه و شگردهایی ایفای نقش نموده است؟

یافته‌های پژوهش

در این پژوهش، محقق برای انجام تحلیل محتوا متغیرهای کیفی موجود در ۸۸ قسمت از برنامه‌های مورد مطالعه پخش شده از تاریخ ۱۴۰۱/۰۶/۰۱ تا ۱۴۰۱/۰۹/۳۰ را به متغیرهای کمی تبدیل کرده است؛ به نحوی که با بهره‌گیری از امکانات نرم‌افزار MaxQDA، تعداد تکرار کدها در هر برنامه را به دست آورده و پس از استخراج جداول فراوانی‌ها، اطلاعات مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در تجزیه و تحلیل داده‌ها، ضمن استعانت از نظریه‌ها و تعاریف، فراوانی‌ها و نسبت‌ها با یکدیگر مقایسه و نتیجه‌گیری شده است.

در ادامه‌ی تحلیل داده‌ها و اطلاعات نرم‌افزار MaxQDA، کلیدواژه‌های به دست آمده از خروجی نرم‌افزار، کدگذاری و از طریق خبرگان مورد کدگذاری به شرح جدول شماره ۱ با درج فراوانی قرار گرفت.

جدول شماره ۲: فراوانی مؤلفه‌های مؤثر بر گسترش ناآرامی

رتبه‌بندی	درصد فراوانی	فراوانی	شرح کد	کد
۱۳	٪ ۴,۲۸	۸۵۰	پوشش خبری گسترده	B۱
۶	٪ ۶,۶۶	۱۳۳۴	تحریک احساسات عمومی	B۲
۱۶	٪ ۳,۴۲	۶۸۰	انتشار سریع اطلاعات	B۳
۱۰	٪ ۵,۰۲	۹۹۸	سازماندهی اعتراضات	B۴
۱۹	٪ ۰,۶۹	۱۳۸	بازنشر تصاویر و ویدئوهای تأثیرگذار و تحریک آمیز	B۵
۷	٪ ۶,۲۴	۱۲۴۱	تمرکز بر اهداف معترضین و اعتراضات ضدنظام	B۶
۱۵	٪ ۳,۷۴	۷۴۴	بهره‌گیری از قدرت شبکه‌های اجتماعی برای انتشار سریع محتوا	B۷

جدول شماره‌ی ۲: فراوانی مؤلفه‌های مؤثر بر گسترش ناآرامی

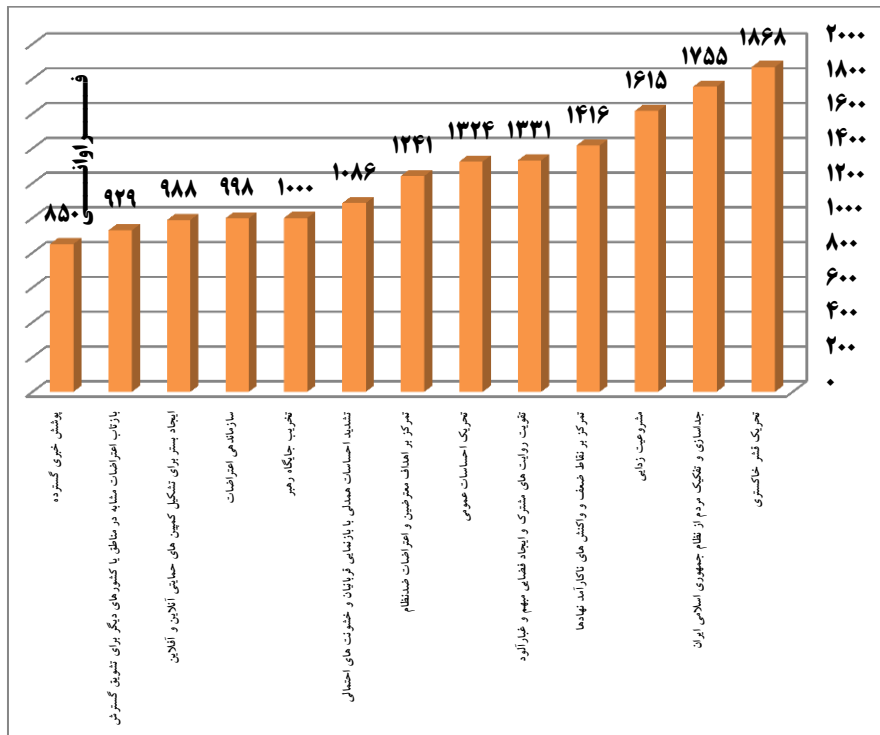
رتبه‌بندی	درصد فراوانی	فراوانی	شرح کد	کد
۵	٪ ۶,۷۰	۱۳۳۱	تقویت روایت‌های مشترک و ایجاد فضایی مبهم و غبارآلود	B۸
۴	٪ ۷,۱۲	۱۴۱۶	تمرکز بر نقاط ضعف و واکنش‌های ناکارآمد نهادها	B۹
۱۷	٪ ۳,۰۴	۶۰۴	برجسته‌سازی همبستگی گروه‌های مختلف معترض	B۱۰
۱۲	٪ ۴,۶۷	۹۲۹	بازتاب اعتراضات مشابه در مناطق یا کشورهای دیگر برای تشویق گسترش	B۱۱
۱۸	٪ ۲,۵۵	۵۰۶	استفاده از چهره‌ها و رهبران تأثیرگذار برای دعوت به کنش جمعی	B۱۲
۸	٪ ۵,۴۶	۱۰۸۶	تشدید احساسات همدلی با بازنمایی قربانیان و خشونت‌های احتمالی	B۱۳
۱۴	٪ ۴,۰۴	۸۰۴	تأکید بر شعارها و نمادهای مشترک در بین گروه‌های معترض	B۱۴
۱۱	٪ ۴,۹۷	۹۸۸	ایجاد بستر برای تشکیل کمپین‌های حمایتی آن‌لاین و آفلاین	B۱۵
۱	٪ ۹,۴۰	۱۸۶۸	تحریک قشر خاکستری	B۱۶
۲	٪ ۸,۸۳	۱۷۵۵	جداسازی و تفکیک مردم از نظام جمهوری اسلامی ایران	B۱۷
۳	٪ ۸,۱۲	۱۶۱۵	مشروعیت‌زدایی	B۱۸
۹	٪ ۵,۰۳	۱۰۰۰	تخریب جایگاه رهبر	B۱۹

در تحلیل داده‌های احصاء شده از نرم‌افزار MaxQDA اولویت‌بندی و درصد فراوانی مؤلفه‌-

های مؤثر بر گسترش ناآرامی به شرح زیر تبیین گردیده است:

تحریک قشر خاکستری با ۹/۴ درصد، جداسازی و تفکیک مردم از نظام جمهوری اسلامی ایران با ۸/۸۳ درصد، مشروعیت‌زدایی با ۸/۱۲ درصد، تمرکز بر نقاط ضعف و واکنش‌های ناکارآمد نهادها با ۷/۱۲ درصد، تقویت روایت‌های مشترک و ایجاد فضایی مبهم و غبارآلود با ۶/۷ درصد، تحریک احساسات عمومی با ۶/۶۶ درصد، تمرکز بر اهداف معترضین و اعتراضات

ضدنظام با ۶/۲۴ درصد، تشدید احساسات همدلی با بازنمایی قربانیان و خشونت‌های احتمالی با ۵/۴۶ درصد، تخریب جایگاه رهبر با ۵/۰۳ درصد، سازماندهی اعتراضات با ۵/۰۲ درصد، ایجاد بستر برای تشکیل کمپین‌های حمایتی آنلاین و آفلاین با ۴/۹۷ درصد، بازتاب اعتراضات مشابه در مناطق یا کشورهای دیگر برای تشویق گسترش با ۴/۲۸ درصد، پوشش خبری گسترده با ۴/۲۸ درصد، تأکید بر شعارها و نمادهای مشترک در بین گروه‌های معترض با ۴/۰۴ درصد، بهره‌گیری از قدرت شبکه‌های اجتماعی برای انتشار سریع محتوا با ۳/۷۴ درصد، انتشار سریع اطلاعات با ۳/۴۲ درصد، برجسته‌سازی همبستگی گروه‌های مختلف معترض با ۳/۰۴ درصد، استفاده از چهره‌ها و رهبران تأثیرگذار برای دعوت به کنش جمعی با ۲/۵۵ درصد، بازنشر تصاویر و ویدئوهای تأثیرگذار و تحریک‌آمیز با ۰/۶۹ درصد.

نمودار ۱. رتبه‌بندی مؤلفه‌های مؤثر در گسترش ناآرامی

با استفاده از نرم‌افزار MaxQDA، نمودار ارتباطی مؤلفه‌های مؤثر در مرحله‌ی گسترش در ناآرامی‌های ۱۴۰۱ طراحی و خروجی آن به شرح نمودار شماره ۲ قابل مشاهده است.

نمودار ۲. مؤلفه‌های مؤثر در گسترش ناآرامی

با استفاده از نرم‌افزار MaxQDA، تکنیک‌های جنگ رسانه‌ای به کار گرفته شده توسط شبکه‌ی ماهواره‌ای ایران‌اینترنشنال در گسترش ناآرامی‌های ۱۴۰۱ احصاء و فراوانی آن‌ها به شرح جدول شماره ۲ قابل مشاهده است.

جدول ۳. فراوانی تکنیک‌های جنگ رسانه‌ای در مرحله‌ی گسترش ناآرامی‌های ۱۴۰۱

رتبه بندی	درصد فراوانی	فراوانی	تکنیک‌های جنگ رسانه‌ای
۸	۳,۰۲٪	۹	تخدید
۲	۱۴,۴۳٪	۴۳	تشجیع
۱۳	۱,۶۸٪	۵	تحریف
۲۱	۰,۳۴٪	۱	فراکنی
۶	۶,۳۸٪	۱۹	تحریک

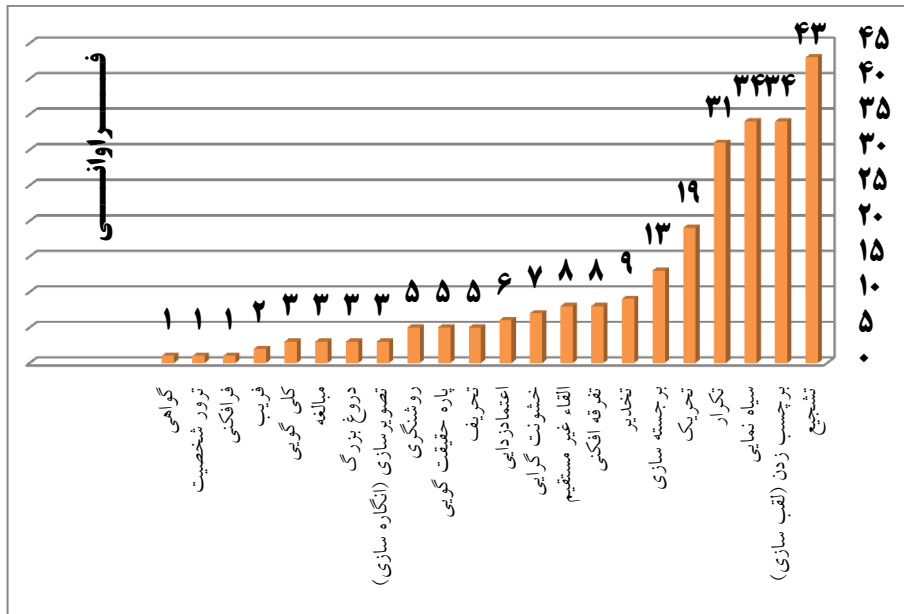
جدول ۳. فراوانی تکنیک‌های جنگ رسانه‌ای در مرحله‌ی گسترش ناآرامی‌های ۱۴۰۱

رتبه بندی	درصد فراوانی	فراوانی	تکنیک‌های جنگ رسانه‌ای
۲۰	٪۰,۶۷	۲	فریب
۹	٪۲,۶۸	۸	تفرقه افکنی
۵	٪۱۰,۴۰	۳۱	تکرار
۷	٪۴,۳۶	۱۳	برجسته سازی
۱۶	٪۱,۰۱	۳	تصویرسازی (انگاره سازی)
۳	٪۱۱,۴۱	۳۴	برچسب زدن (لقب سازی)
۱۷	٪۱,۰۱	۳	دروغ بزرگ
۱۸	٪۱,۰۱	۳	مبالغه
۱	٪۱۸,۱۲	۵۴	اهریمن سازی
۱۴	٪۱,۶۸	۵	پاره حقیقت گویی
۲۲	٪۰,۳۴	۱	ترور شخصیت
۱۱	٪۲,۳۵	۷	خشونت گرایی
۲۳	٪۰,۳۴	۱	گواهی
۱۰	٪۲,۶۸	۸	القاء غیر مستقیم
۱۵	٪۱,۶۸	۵	روشنگری
۱۹	٪۱,۰۱	۳	کلی گویی
۱۲	٪۲,۰۱	۶	اعتمادزدایی
۴	٪۱۱,۴۱	۳۴	سیاه نمایی

تکنیک‌های مورد استفاده‌ی شبکه‌ی ایران‌اینترنشنال در گسترش ناآرامی‌های ۱۴۰۱ به ترتیب

اولویت، بدین شرح هستند:

نمودار ۳. تکنیک‌های جنگ رسانه‌ای در مرحله‌ی گسترش ناآرامی‌های ۱۴۰۱

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

شیوه و شگرد و مؤلفه‌های موثر به کار رفته از سوی شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان در

گسترش ناآرامی‌ها به شرح زیر احصاء گردیده است:

در برنامه‌ی چشم‌انداز شبکه‌ی ایران‌اینترنشنال تکنیک‌های تکنیک‌های اهریمن‌سازی، برچسب-

زدن (لقب‌سازی)، سیاه‌نمایی، تکرار، تحریک، برجسته‌سازی، تخذیر، تفرقه‌افکنی، القاء

غیرمستقیم، خشونت‌گرایی، اعتمادزدایی، تحریف، پاره‌حقیقت‌گویی، روشنگری،

تصویرسازی (انگاره‌سازی)، دروغ بزرگ، مبالغه، کلی‌گویی، فریب، فراقلمنی، ترور شخصیت و

تکنیک گواهی برای پیشبرد اهداف جنگ رسانه‌ای استفاده شده است.

در تحلیل داده‌های احصاء شده از نرم‌افزار MaxQDA اولویت‌بندی و درصد فراوانی تکنیک‌ها به شرح زیر تبیین گردیده است:

تکنیک اهریمن‌سازی با ۱۸/۱۲ درصد، تکنیک تشجیع با ۱۴/۴۳ درصد، تکنیک برجسب-زدن (لقب‌سازی) با ۱۱/۴۱ درصد، تکنیک سیاه‌نمایی با ۱۱/۴۱ درصد، تکنیک تکرار با ۱۰/۴۰ درصد، تکنیک تحریک با ۶/۳۸ درصد، تکنیک برجسته‌سازی با ۴/۳۶ درصد، تکنیک تخدیر با ۳/۰۲ درصد، تکنیک تفرقه‌افکنی با ۲/۶۸ درصد، تکنیک القاء غیرمستقیم با ۲/۶۸ درصد، تکنیک خشونت‌گرایی با ۲/۳۵ درصد، تکنیک اعتمادزدایی با ۲/۰۱ درصد، تکنیک تحریف با ۱/۶۸ درصد، تکنیک پاره‌حقیقت‌گویی با ۱/۶۸ درصد، تکنیک روشن‌گری با ۱/۶۸ درصد، تکنیک تصویرسازی (انگاره‌سازی) با ۱/۰۱ درصد، تکنیک دروغ‌بزرگ با ۱/۰۱ درصد، تکنیک مبالغه با ۱/۰۱ درصد، تکنیک کلی‌گویی با ۱/۰۱ درصد، تکنیک فریب با ۰/۶۷ درصد، تکنیک فراقفکنی با ۰/۳۴ درصد، تکنیک ترور شخصیت با ۰/۳۴ درصد، تکنیک گواهی با ۰/۳۴ درصد.

در این بین اهم مؤلفه‌های مؤثر در گسترش ناآرامی به ترتیب اولویت و درصد فراوانی به شرح زیر احصاء شده، که مؤید صحت فرضیه‌ی پژوهش است:

تحریک قشر خاکستری با ۹/۴ درصد، جداسازی و تفکیک مردم از نظام جمهوری اسلامی ایران با ۸/۸۳ درصد، مشروعیت‌زدایی با ۸/۱۲ درصد، تمرکز بر نقاط ضعف و واکنش‌های ناکارآمد نهادها با ۷/۱۲ درصد، تقویت روایت‌های مشترک و ایجاد فضایی مبهم و غبارآلود با ۶/۷ درصد، تحریک احساسات عمومی با ۶/۶۶ درصد، تمرکز بر اهداف معترضین و اعتراضات ضدنظام با ۶/۲۴ درصد، تشدید احساسات همدلی با بازنمایی قربانیان و خشونت‌های احتمالی با ۵/۴۶ درصد، تخریب جایگاه رهبر با ۵/۰۳ درصد، سازماندهی اعتراضات با ۵/۰۲ درصد، ایجاد بستر برای تشکیل کمپین‌های حمایتی آنلاین و آفلاین با ۴/۹۷ درصد، بازتاب اعتراضات مشابه در مناطق یا کشورهای دیگر برای تشویق گسترش با ۴/۶۷ درصد، پوشش خبری گسترده با ۴/۲۸ درصد، تأکید بر شعارها و نمادهای مشترک در بین گروه‌های معترض با ۴/۰۴ درصد، بهره‌گیری از قدرت شبکه‌های اجتماعی برای انتشار سریع محتوا با ۳/۷۴ درصد، انتشار سریع اطلاعات با ۳/۴۲ درصد، برجسته‌سازی همبستگی گروه‌های مختلف معترض با ۳/۰۴ درصد، استفاده از چهره-

ها و رهبران تأثیرگذار برای دعوت به کنش جمعی با ۲/۵۵ درصد، بازنشر تصاویر و ویدئوهای تأثیرگذار و تحریک‌آمیز با ۰/۶۹ درصد.

برای مقابله با اقدامات رسانه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای مانند ایران‌اینترنشنال که از تکنیک‌های گسترده و پیچیده برای برهم زدن نظم اجتماعی و مشروعیت‌زدایی از نظام جمهوری اسلامی ایران و گسترش ناآرامی استفاده می‌کند، باید از راهکارهایی ترکیبی، علمی و عملیاتی بهره برد. این راهکارها در قالب رسانه‌ای، اجتماعی، امنیتی، فرهنگی و حقوقی قابل طراحی هستند:

۱) راهکارهای رسانه‌ای

الف) تقویت روایت‌های رسمی و ملی

- ارائه‌ی دست اول اخبار و روایت‌های جذاب و مستند: تولید محتوای رسانه‌ای به‌لحظه، جذاب و باکیفیت که بر نقاط قوت نظام، پیشرفت‌ها، و پاسخگویی به دغدغه‌های واقعی مردم تأکید کند.
 - پیش‌دستی در انتشار اخبار: جلوگیری از انحصار روایت‌سازی توسط رسانه‌های معاند با ارائه‌ی اطلاعات شفاف و سریع.
 - برنامه‌های گفت‌وگو محور و تحلیلی: حضور کارشناسان متخصص برای تحلیل مسائل و خنثی‌سازی روایت‌های مغرضانه.
 - تشکیل شورای رسانه و مردم: با تشکیل شوراهایی که شامل نمایندگان مردم، معترضین و رسانه‌ها باشد، می‌توان راهکارهای عملی برای انتقال خواسته‌ها به مسئولین و بالعکس ایجاد کرد.
 - پرهیز از سانسور و انکار مطالبات: حذف یا نادیده گرفتن مطالبات معترضین در رسانه‌ها می‌تواند باعث سرخوردگی و بروز ناآرامی گردد.
- ب) رصد و تحلیل مستمر رسانه‌های معاند
- تشکیل اتاق فکر و رصد رسانه‌ها: شناسایی تکنیک‌ها و محتواهای منتشرشده توسط رسانه‌های معاند و پاسخگویی هوشمندانه به آن‌ها.

- پاسخگویی در زمان مناسب: طراحی پیام‌های هدفمند برای رد شایعات، خنثی‌سازی تحریکات و ایجاد آرامش در افکار عمومی.
- ج) حضور فعال در شبکه‌های اجتماعی
 - افزایش تولید محتوا: تولید محتواهای تأثیرگذار و حرفه‌ای در شبکه‌های اجتماعی.
 - استفاده از اینفلوئنسرها: همکاری با افراد مؤثر در فضای مجازی برای تقویت روایت‌های ملی.
 - کنترل فضای مجازی: مدیریت شایعات و محتوای تحریک‌آمیز با همکاری پلتفرم‌ها و تنظیم قوانین مناسب.
- ۲) راهکارهای اجتماعی
 - الف) تقویت سواد رسانه‌ای عمومی
 - آموزش عمومی تکنیک‌های جنگ رسانه‌ای: ارائه‌ی آموزش‌های عمومی برای افزایش آگاهی مردم نسبت به تکنیک‌های رسانه‌ای مانند تحریف، فریب و برجسته‌سازی.
 - ترویج تفکر انتقادی: آموزش مهارت تحلیل انتقادی و شناخت اخبار جعلی در مدارس و دانشگاه‌ها.
 - ب) تعامل مستقیم با مردم
 - افزایش شفافیت: ارتباط مستقیم مسئولان با مردم از طریق رسانه‌ها برای پاسخگویی به شبهات و نگرانی‌ها.
 - توجه به مطالبات واقعی مردم: ایجاد بسترهایی برای بیان خواسته‌ها و انتقادات در فضای داخلی.
 - ج) تقویت انسجام اجتماعی
 - ایجاد روایت‌های مشترک ملی: تأکید بر ارزش‌ها و دستاوردهای ملی که به تقویت هویت جمعی کمک کند.
 - تقویت اعتماد به نهادها: اصلاح ناکارآمدی‌ها و رفع موانع ارتباطی بین مردم و نهادهای حکومتی.

۳) راهکارهای فرهنگی

الف) تقویت ارزش‌های ملی و دینی

- برنامه‌های فرهنگی و هنری: تولید فیلم‌ها، مستندها و سریال‌هایی که هویت ملی و دینی را تقویت کند.
- ترویج نمادها و شعارهای مشترک: ایجاد نمادهایی که به تقویت همبستگی ملی کمک کنند.

ب) استفاده از ظرفیت چهره‌های تأثیرگذار

- همکاری با نخبگان و رهبران فکری: استفاده از نخبگان علمی، فرهنگی و مذهبی برای تقویت انسجام اجتماعی.
- تقویت چهره‌های مردمی: معرفی الگوهای موفق و الهام‌بخش برای مقابله با ناامیدی و تفرقه.

۴) راهکارهای امنیتی و اطلاعاتی

الف) مدیریت بحران‌های احتمالی

- کنترل فضای مجازی: شناسایی و مقابله با شبکه‌های مجازی که به تحریک و سازماندهی اعتراضات می‌پردازند.
- مدیریت شایعات: ایجاد تیم‌های واکنش سریع برای خنثی‌سازی شایعات و ارائه‌ی اطلاعات دقیق.

ب) پیشگیری از سازماندهی اعتراضات

- رصد کمپین‌ها: شناسایی کمپین‌های آنلاین و آفلاین معاند و مقابله قانونی با آن‌ها.
- تقویت امنیت اطلاعات: جلوگیری از نفوذ اطلاعاتی و انتشار داده‌های حساس.

۵) راهکارهای حقوقی و دیپلماتیک

الف) پیگیری حقوقی

- اقدام علیه رسانه‌های معاند: شکایت از رسانه‌هایی که به‌طور علنی به تبلیغات خصمانه و تحریک خشونت می‌پردازند.

- تدوین قوانین مؤثر داخلی: تقویت چارچوب‌های قانونی برای برخورد با شایعه‌پراکنی و تخریب شخصیت‌ها.

(ب) تعامل بین‌المللی

- کاهش تنش‌های دیپلماتیک: ایجاد روابط تعاملی‌تر با کشورهای مختلف برای کاهش حمایت‌های غیرمستقیم از رسانه‌های معاند.
- راه‌اندازی رسانه‌های چندزبانه: تقویت روایت‌های جمهوری اسلامی ایران برای مخاطبان بین‌المللی.

(۶) تقویت ظرفیت‌های داخلی

(الف) بهبود کارآمدی نظام حکمرانی

- رفع مشکلات اقتصادی و اجتماعی: کاهش نارضایتی‌ها با حل مسائل اقتصادی و اجتماعی که دستاویزی برای رسانه‌های معاند است.
- تقویت مشارکت مردمی: ایجاد سازوکارهایی برای افزایش نقش مردم در تصمیم‌گیری‌ها.

(ب) توجه به قشر خاکستری

- ارتباط مستمر: ایجاد برنامه‌هایی برای تعامل مستقیم با این قشر و پاسخ به دغدغه‌های آنان.

- تقویت حس تعلق: تلاش برای جذب این قشر به سوی ارزش‌ها و هویت ملی. راهکارهای بالا باید به صورت هم‌افزا و هماهنگ توسط نهادهای مختلف اجرایی، فرهنگی، امنیتی و رسانه‌ای به کار گرفته شوند. اصل اساسی در مقابله، شفافیت، سرعت عمل، ارتباط مستمر با مردم، و پاسخگویی به نیازهای واقعی جامعه است.

قدردانی

- ✓ از اساتید محترم دانشگاه علوم و فنون فارابی که با تواضع و سعه صدر آنچه را که در توان داشته‌اند در طبق اخلاص گذاشته‌اند تشکر خالصانه و خاضعانه به عمل می‌آید.

فهرست منابع

- آیین‌نامه‌ی عملیات روانی ارتش امریکا، (۱۳۸۷)، مترجم: گروه مؤلفین، تهران، انتشارات مرکز آموزش و پژوهشی شهید صیاد شیرازی.
- باردن، لورنس، (۱۳۷۵)، تحلیل محتوا؛ مترجمان: محمد یمنی‌دوزی‌سرخابی و ملیحه آشتیانی، تهران، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.
- برخی، حسین، (۱۳۹۹)، تحلیل تاکتیک‌های عملیات روانی شبکه‌ی ایران‌اینترنشنال در القاء روحیه‌ی ناامیدی در جامعه‌ی ایرانی، پایان‌نامه‌ی کارشناسی ارشد، دانشکده علوم و فنون فارابی، تهران.
- حبیبیان، محمدحسن، (۱۳۹۱)، نقش شبکه‌های ماهواره‌ای فارسی‌زبان در عملیات روانی امریکا، تهران، انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی (دعا).
- رهبری، محمد، (۱۴۰۱)، مقاله‌ی «تحلیل ریشه‌های اعتراضات تابستان و پاییز ۱۴۰۱ براساس اطلس جغرافیایی اعتراضات»، مندرج در نشریه دیده‌بان ملی، آذر ۱۴۰۱- شماره‌ی ۱۲۸، صفحات: از ۳۹ تا ۵۲.
- صفایی، سیدحسین؛ محقق‌داماد، سیدمصطفی؛ درویش‌زاده، محمد، (۱۴۰۱)، مقاله‌ی «مسئله‌یابی حقوقی در ناآرامی‌های ۱۴۰۱ ایران»، نشریه دانشنامه‌های حقوقی، پاییز ۱۴۰۱، شماره ۱۶، ص ۷ تا ۶۴.
- صادقی‌زاده، سلمان، (۱۴۰۱)، مقاله «تحلیل جامعه‌شناختی ناآرامی‌های شهریور و مهر ۱۴۰۱»، نشریه‌ی دیده‌بان امنیت ملی، شماره‌ی ۱۲۷.
- گنجی، بهرخ و همکاران، (۱۴۰۱)، مقاله‌ی «تحلیل گفتمان اخبار ایران‌اینترنشنال درباره‌ی اغتشاشات پاییز سال ۱۴۰۱»، نشریه‌ی علوم خبری، شماره‌ی ۴۱.
- نیک‌ملکی، م و همکاران، (۱۳۹۴)، مقاله‌ی «تأثیر شبکه‌های ماهواره‌ای بر فرهنگ سیاسی»، نشریه‌ی مطالعات ملی، ۱۶ (۲)، ۹۵-۱۱۲.
- Doe, J. (2018). The Power of Media: How Television Shapes Public Opinion. *Media Analysis Journal*, 33(1), 67-89.
- Entman, R. M. (1993). Framing: Toward clarification of a fractured paradigm. *Journal of Communication*, 43(4), 51-58.
- Entman, R. M. (2007). Framing bias: Media in the distribution of power. *Journal of Communication*, 57(1), 163-
- Johnson, L. (2019). Satellite TV and Social Unrest. *Media and Society Review*, 40(3), 456-478.
- Mansell, R. (2020). **Communication, Technology and Society: The Case of Iran International**. Oxford: Oxford University Press.
- Neuendorf, K. A. (2017). **The Content Analysis Guidebook**. Sage Publications.
- Smith, A. (2020). The Role of Satellite Channels in Political Movements. *Global Media Journal*, 52(4), 302-325.
- Smith, J. (2021). **Media and Politics in the Digital Age: The Case of Iran International**. Los Angeles: International Media.
- Tilly, C. (2006). *Regimes and Repertoires*. University of Chicago Press

